

iguals existia en l'ibero basc, en proto basc, i en la nostra toponímia pre romana, no sols els que ja he aplegat diverses vegades (p. ex. a *E T C* 1, 163, vegeu encara *Top Hesp* 1, 244, i cf. 1, 352, i *Col Prerr Salm* 1974, pp. 97, 114), sinó molts més assenyalats per d'altres i jo mateix (NLL com *Murrano*, *Pamano*, *Estana* etc.), fins i tot és legítim considerar que en són una prolongació formacions hispano romàniques del mateix valor com el cat., arag. i rioj. *perdigana* 'perdiueta', el cast. *arvejana* (al costat d'*arveja*), o bé *cebollana* (uns 40 cm) derivat de *cebolla* (de 60 a 80 cm) i d'altres.⁴

DERIV: *Sargantanada* *Sargantanar* *Sargantanum* *Sargantaner* («aficionat a caçar sargantanes» *AlcM*) *nom d'un rèptil «tropidosaura algira» (Serradell, *Sota Terra Cl Munt. Tssa*, 129), també tinc nota d'un *esparver sargantanyer* que deu ser semblant a l'ocell de presa conegut com *penja-sargantanes*.

¹ No havent-hi res d'això a Portugal, Galícia, Lleó, Castella ni Bascònia, no podem fer cas del fet que el diccionari fundador de la lexicografia portuguesa, Bluteau (a. 1712-21), posi *sergantana*, sense dir-ne res i remetent a *lagarticha* (cosa que l'hi imiten Vietra, Moraes i Figueiredo). Devia tenir-ne una nota (trata d'una font cat. o aragonesa) on no havia posat localització, i en imprimir no va prescindir-ne —²

² És veritat que en aquesta *l* també algú podria veure una aparició de la que, a manera de foc-follet, prové del remot SUGE-ANDILE-A, que aniria apareixent en llocs diversos del mot, en paratges allunyats l'un de l'altre. Tenim algunes formes amb *l* a l'Alt Aragó (segons el mapa d'Elcock) i en particular, a Bielsa Casac. va recollir *θngalantéra* (*BDC* xxiv, 180), també l'hi posa Elcock, i jo hi vaig sentir *θngalantéra* (1965) (¿qui sap si hi hauria hagut en tot contaminació de *CIGALA*?, o només en l'última forma?)³ De la banda gascona, Elcock troba *ššánglo* en una zona de deu localitats bearneses, de la baixa vall d'Aspa i més al NO. arran del límit basc, i *sináγlo* en dues de més al NE. ja tirant cap a les Landes. En fi en la terra més allunyada tenim una forma que comença enterament com la rossellonesa: «*sanglarime*: lézard gris» en el gironí marítim de La Teste de Buch (Moureau, s. v.). ¿Qui pot destriar el que hi ha de guaiador en tot això, del que hi ha de miratge? Però és bo de tenir-ho tot, i tota possibilitat, a la vista —³

³ Variant singular que potser es pot comprendre com a deguda a un encreuament amb el nom del *sacre*, altre reptilet més grosset, i de picada verinosa, molt renomnat pel P. Val. (veg. s. v.): de l'encreuament podia sortir **sancrertanya*, amb acumulació de dues *r* que podia resoldre's per dissimilació, a la manera de *sastre* > *sastre*, *arbre* > *asbre* > *aire*. Es comprèn l'encreuament perquè en bastants llocs hi ha popularment la idea absurda que la sargantana pot picar. A Capçanes m'avisaren que les *sangartines* «tenen bíris», i a Enric Valor li digueren a Castalla que la *sereneta* (descrita com una sargantana) és «altament verinosa» (c. 1950). És clar que també es podria pensar en una espècie d'etim. pop., causada per una exclamació *sant cristià!* en veure

una sargantana —⁴ Crec que hem de donar com a mers casos de paronímia casual amb el nostre alguns altres noms, com el sard *tsorómipis* 'llangardaix' (sobre el qual cridava l'atenció Jud, *VRom* vi, 353) Şegurament també el tipus que podem aplegar entorn del gascò pirinenc *sarnalba*, aranès i sobretot oriental, però també estès més a l'O. i al N. (*ALF*, 66/334 i 952, i segons Elcock arriba fins algun punt extrem NE. del Bearn), amb variant minoritària *sernalbo*, i potser ja algun cop medieval *sarnalba*, i desbordant fins a Esterrí d'Aneu i tot Cardós (*BDC* xxiii, 308 9); avui tenim *sarnalbo*, -a, a tota la Vall d'Aran i també a Tolosa, on Visner ho admet junt amb *sernalho*, que és la forma de Doujat, el lexicògraf de Goudoulí (c. 1610); l'*ALF* posa *sarnalho* al N. i NE de Tolosa, i *sernalho* des d'allí fins als Pirineus, i de nou cap al Roergue, *sernalho* en el Carcí (Lescale), Dordogne (Daniel), Vall d'Aura (Marsan, 7), Alt Comenge (St. Beat, Sentenher-Rohlf's, *RLR* vii, 131), i *θernálo* a la Batmala (id. *Le Gc*, § 371), que té el valor de mostrar-nos la inicial *ç* (=θ) com a etimològica. De *cernalba* n'hi ha una cita medieval en les *Leys d'Amors*: «mens has de forsa qu'una palha / e vales mens qu'una *cernalba*» (*PSW* i, 246), sobre el sentit del qual hi ha discrepància («cennello»?, improbable; «rebut, main de papier», però que més aviat serà 'sargantana', com pensà Gatien-Ernoult). Per a *sarnalbo*, *sernalbo* rebutjo ara l'explicació (que jo mateix havia acceptat seguint Schuchardt, *BhZRP* vi, 16, i M-Lubke) per un **LACERNACULA*, variant romànica de *LACERTA*; car fins i tot si tingués algun fonament antic una variant **LACERNU* d'aquest mot llatí (que no en té, perquè un aranès local *ludérn* generalment pronunciat *liudér* no és més que una ultracorrecció de *ludér*), si hi hagués hagut deglutinació de *LA-* pres com article no s'hauria pogut produir fins que la -c- entre vocals ja s'havia sonoritzat. Si que podríem relacionar-hi un andorrà *serenalla* (general a tota la vall, menys *seronalla* a la Maçana i Encamp Guiter, *Atlas Ling* pag. n.º 23) i un val. S. *sereneta* que EnrValor (c. 1950) va recollir com a «petit rèptil de color brillant acerat, amb dues potes davant, i el cap, darrere, altament verinós»: car en tots dos *ren-* pot ser anaptixi de *-rn-*. No hi ha cap raó per creure que tingués *LACE-* originària ni res que s'acosti a *LAKARTA* ni a *SEUANDILIA*; però sí que s'acosta al nom pre-romà de l'àcar de la *SARNA*, en llatí tardà *SARNA* i *SERNA*, que con veurem en aquell article ha deixat descendència en un sentit derivat del de corc, en el ross. i aran. *sermill*; Elcock (*R. Port Fil* iii, 354) suggereix ja aquest enllaç, si bé dubtant entre això i un gall *lagarto arnal* (a rebutjar aquest, que deu venir de *ARENALIS*, per la pell grisàcia i granulosa de la sargantana). En fi, V. a *SARNA* la resta d'aquesta explicació etimològica.

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *Sargantanes*, *sargantaneta*, *sagrantana* (veg. infra), *sarcantana*, *sargussa*, *sagrantana*, *segrantana*, *segrentana*,